

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра суспільних дисциплін та фізичної культури

ПОЛІТОЛОГІЯ

Методичні рекомендації для семінарських занять

для студентів денної форми навчання

спеціальностей:

242 Туризм

106 Географія

241 Готельно-ресторанна справа

Мукачево
МДУ-2020

УДК 321(072)

*Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
протокол № від 30 квітня 2020 р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін та
фізичної культури
протокол №9 від 03березня 2020 р.*

Рецензент: д.і.н., доц. Малець О.О.

П49

Політологія: методичні рекомендації для семінарських занять для студентів спеціальностей 242 Туризм, 106 Географія; 241 Готельно-ресторанна справа ОС «Бакалавр» / укладач Г.Ф.Ільтьо – Мукачево: МДУ, 2020. - с. (1,09 д.а.)

Методичні рекомендації містять вступ, матеріали для семінарських занять, забезпечення і організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, питання модульного контролю, рекомендовану літературу.

© МДУ, 2020

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Теми програмового матеріалу.....	5
3. Теми семінарських занять.....	8
4. Питання для модульного контролю.....	18
5. Завдання для самостійної роботи.....	19
6. Питання на екзамен.....	21
7. Критерії оцінювання знань студентів.....	23

Вступ

Вивчення політології є одним з важливих напрямків впровадження нової концепції гуманітарної науки. Політологія сприяє подоланню стереотипних уявлень про політику, виконує інтеграційну функцію у суспільстві.

Метою проведення семінарських занять є забезпечення сучасної політичної освіти студентів, формування політичної свідомості і демократичної політичної культури, необхідних навичок політичної діяльності.

На заняттях студенти мають засвоїти основні положення, зміст, сучасні досягнення політології в усьому її багатстві та різноманітності наукових спрямувань; навчитися використовувати політичні знання в своїй професійній та громадській діяльності; глибше засвоїти та закріпити теоретичні знання.

Після вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати: основні політологічні напрямки та концепції; основні методи політологічних досліджень; типологію політичної влади, політичні режими та стилі політичного управління в їх тісному взаємозв'язку із характером сучасних політичних процесів; джерела політичної влади та способи її реалізації; основні форми співвідношення суб'єктів і об'єктів політики в різноманітних політичних системах; роль та значення політичних партій в демократичному правовому суспільстві; типи виборчих систем, технологію проведення виборчих кампаній.

Теми програмового матеріалу

Тема 1. Політологія як наука та навчальна дисципліна.

Причини виникнення політології як науки. Поява перших кафедр політичної науки в США та європейських країнах. Предмет політичної науки. Методи політології. Принципи політології. Функції політології: теоретико - методологічна, світоглядна, прогностична, управлінська та інші.

Тема 2. Історія розвитку світової політичної думки.

Політичні вчення Стародавнього Сходу, Античної Греції та Стародавнього Риму: конфуціанство, легізм; погляди Аристотеля, Цицерона та ін. Вчення про державу і право в період феодалізму. Ф.Аквінський. Мислитель епохи Відродження Н.Макіавеллі. Політичні вчення Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо. Політична філософія в Німеччині кін. XVIII – поч. XIX ст.

Тема 3. Політична думка України.

Українська політична думка, національне відродження, національна ідея. Розвиток політичного мислення в добу Київської Русі. Політико-правові погляди Т.Г.Шевченка. Права людини за М.Драгомановим. Громадська діяльність Л.Українки. Теорія національного самовизначення М.Грушевського. Державницька ідея В.Винниченка. Монархічно-гетьманська концепція В.Липинського.

Тема 4. Політична влада.

Сутність і походження феномену влади. Кратологія. Категорія “суспільна влада”. Зміст поняття “політична влада”.

Політичне панування як джерело влади. Ознаки державної влади. Суверенітет державної влади. Ресурси і потреби у політичній владі. Суб'єкт і об'єкт політичної влади. Джерела і носії влади.

Функції політичної влади.

Легітимність політичної влади. Поняття легітимності влади. Типи легітимності влади за М. Вебером.

Тема 5. Політична система суспільства.

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Політична система в її взаємодії з економічною, правовою, духовною та соціально-класовою структурами суспільства. Особливості політичної системи. Сутність категорій «система» та «політична система». Структура і функції політичної системи. Поняття «політична структура». Призначення політичної структури. Структурні рівні політичної системи. Поняття «функції політичної системи». Основні функції політичної системи.

Тема 5. Політична система суспільства.

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Політична система в її взаємодії з економічною, правовою, духовною та соціально-класовою структурами суспільства. Особливості політичної системи. Сутність категорій «система» та «політична система». Структура і функції політичної системи. Поняття «політична структура». Призначення політичної структури. Структурні рівні політичної системи. Поняття «функції політичної системи». Основні функції політичної системи.

Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи.

Категорія «держава» в політичній науці. Різноманітність концептуальних підходів до визначення держави, її сутності і місця у політичній системі суспільства, взаємин з іншими суб'єктами політичної системи. Теорії походження держави. Ознаки держави. Суверенітет. Апарат держави. Примус. Право на застосування сили. Право. Територія. Населення. Функції держави. Форми державного правління. Форми державного устрою. Ознаки унітарної держави. Централізовані та децентралізовані унітарні держави. Ознаки федеративної держави. Конфедерації. Співтовариство (співдружність).

Тема 7. Політичні партії та партійні організації.

Поняття політичної партії. Умови виникнення та етапи розвитку політичних партій. Місце політичних партій в політичній системі суспільства. Ознаки політичних партій. Функції партій. Типологія політичних партій і партійних систем. Критерії класифікації політичних партій: ідеологічна характеристика, політична платформа, методи та засоби діяльності, внутрішня структура та ін. Визначення партійної системи. Типологія партійних систем: однопартійна, гегемоністська, політичного домінування, двопартійна, обмеженого плюралізму, атомізована.

Тема 8. Політичні еліти та політичне лідерство.

Поняття політичної еліти. Типологія політичних еліт. Функції політичної еліти. Теорії еліт. Концепції еліти Г. Моски, В. Парето і Р. Міхельса. Концепції конкуруючих еліт Й. Шумпетера і вертикальної демократії Дж. Сарторі, а також відкритості еліти Г. Лассуела, рухливих еліт Н. Боббіо і рівних можливостей К. Манхейма. Еліта в різних політичних режимах. Сучасна політична еліта України, її відмінні риси та особливості формування. Результативність діяльності політичних еліт у політичному житті України. Поняття та ознаки політичного лідерства. Сучасні концепції політичного лідерства. Типи політичних лідерів та їх функції.

Тема 9. Політична культура, політична свідомість та політична ідеологія.

Політична культура як система поглядів, почуттів, цінностей та уявлень, що реалізуються в політичній діяльності та відносинах політичних суб'єктів. Масова політична культура як психологія мас. Масова політична культура — участь громадян у політичному житті. Масова політична культура в

політикумі України. Елітарна форма політичної культури в історико-політичному аспекті. Функції політичної культури.

Політична свідомість: сутність, структура, типи. Зумовленість політичної свідомості історичними, національними, соціально-економічними і культурними чинниками. Типи політичної свідомості. Поняття “політична ідеологія”. Ідеологія і політика як регулятори відносин між людьми. Структурні рівні ідеології (теоретико-концептуальний, програмно-політичний, актуалізований). Підходи до розуміння політичної ідеології.

Тема 10. Політичні процеси.

Поняття, структура і види політичних процесів. Форми протікання політичного процесу. Політична модернізація. Типи політичної модернізації. Моделі кризового розвитку політичних конфліктів. Способи розв'язання політичних конфліктів. Поняття виборів. Класифікація виборів. Основні функції виборів. Поняття і принципи виборчого права. Поняття виборчої системи. Сучасні концепції виборчих систем. Типи виборчих систем, відмінності між ними. Виборча система в Україні.

Тема 11. Світова політика. Геополітика. Міжнародні відносини як цілісна система, місце в ній політичних відносин. Сутність міжнародних відносин: основні підходи (політичний реалізм і політичний ідеалізм). Основні принципи міжнародних відносин: право і сила. Сутність геополітики: поняття, об'єкт, предмет. Історичний розвиток і сучасне розуміння геополітики. Основні категорії геополітики. Структура сучасного геополітичного простору. Основні геополітичні концепції сучасності.

Теми семінарських занять
ТЕМА 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК НАУКА.

1. Становлення та розвиток політології.
2. Предмет та структура політології.
3. Задачі, цілі та функції політології.
4. Методи політичної науки.
5. Місце політології у системі суспільствознавства.

Політична наука займає одне з головних місць у сучасному суспільствознавстві. Політологія є загальною інтегративною наукою про політику в усіх її проявах і включає в якості складових частин політичну соціалізацію, політичну філософію, теорію держави та права, політичну географію та всі інші політичні дисципліни. Предмет політології складають: політичні інститути і, перш за все, держава, партії, групи інтересів; політична свідомість та політична культура; суб'єкти політики: особистість, соціальні групи, еліти, лідери та ін.; внутрішньодержавні та міжнародні відносини, політичний процес.

Метою семінарського заняття є отримання знань про політичну науку, політику, етапи розвитку політології в сучасному світі, місце політології у системі суспільствознавства, виявити взаємодію політології з філософією, психологією, культурологією, історією, основами права та ін.

Після вивчення теми студенти повинні знати зв'язок політології з іншими суспільними дисциплінами, роль політичної науки у суспільному розвитку та основні теоретичні положення політології.

Питання для самоконтролю

1. Що вивчає політологія ?
2. Назвіть основні етапи розвитку політології.
3. Якими методами користується політологія при вивченні свого предмету?
4. Які функції виконує політологія?
5. У чому полягає суть взаємодії політології з іншими суспільствознавчими науками.
6. Які парадигми політології ви знаєте?

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Основні етапи розвитку політичної науки.
2. Основні парадигми і школи політології.

Література

1. Політологія у запитаннях і відповідях : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / За заг. ред. Левківського К.М. – Київ : Вища школа, 2003. – 263 с.

2. Політологія. Навчально - методичний комплекс : Затв. МОНУ як підручник для студ. ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – 2-ге видання, перероб. і доп. – К : Центр навчальної літератури, 2005. – 704 с.
3. Політологія. Терміни, поняття, персоналії, схеми, таблиці : Навчальний словник-довідник для студентів / За ред.Пічі В.М. – Київ : Каравелла, 2000. – 320 с.
4. Горлач, М.І. Кремень В.Г. Політологія: наука про політику (CD) : Підручник. Затв. МОНУ для студ. ВНЗ / М.І. Кремень В.Г. Горлач. – К : ЦУЛ, 2009. – 840 с.
5. Політологія: наука про політику : Підручник для вищої школи. Допущено МОНУ / За ред.Кремненя В.Г., Горлача М.І. – 3-е вид., випр., допов. – Київ-Харків : Єдіногор, 2001. – 640 с.

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

1. Політичні ідеї у країнах стародавнього Сходу та Античного світу.
2. Релігійна концепція політики у період Середньовіччя.
3. Проблеми теорії політики в епоху Відродження і Просвітництва.
4. Політична думка XIX - XX століття.
5. Основні напрямки розвитку сучасної західної політології.

Головною метою вивчення цієї теми є ознайомлення з політичними ідеями мислителів різних епох, починаючи із політичних концепцій Стародавнього світу і до основних проблем сучасної політичної науки.

Студенти повинні знати розкривати зміст тієї чи іншої концепції, надавати загальну характеристику політичної, соціально-економічної та культурної практики, становлення та розвиток політичної думки людства, пов'язувати із різними факторами суспільного життя, із розвитком та змінами, що відбуваються у різних сферах суспільної взаємодії.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає сутність міфологічної концепції політики?
2. В чому полягає сутність політичної думки античного світу?
3. Дайте характеристику соціально-політичним поглядам часів Середньовіччя.
4. Що нового вніс у вчення про політику Н.Макиавеллі?
5. В чому сутність проєктів ідеального суспільства утопістів-соціалістів?
6. Які політичні ідеї були характерні для періоду ранніх буржуазних революцій?

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Політика як соціальне явище: сутність, походження, типи і види політики.

2. Взаємозв'язок політики з іншими сферами життя суспільства (політика і економіка, політика і мораль, політика і релігія).
3. Політичні теорії мислителів Стародавнього Китаю (Конфуцій, Лао Цзи, Шан Ян).
4. Політичні доктрини Платона та Аристотеля: порівняльний аналіз.

Література

1. Практикум з політології : Рекомендовано Міністерством освіти і науки України для студентів ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – Київ : Компютерпрес, 2003. – 622 с.
2. Бебик, В. Політологія : наука і навчальна дисципліна : Підручник / В. Бебик. – К : Каравела, 2009. – 496с.
3. Бебик, В. М. Політологія для політика і громадянина (CD) / В. М. Бебик. – К : МАУП, 2004.
4. Кирилюк, Ф. М. Політологія Нової доби : Посібник / Ф. М. Кирилюк. – К. : Академія, 2003. – 304 с. – (Альма-матер).
5. Політологія у запитаннях і відповідях : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / За заг. ред. Левківського К.М. – Київ : Вища школа, 2003. – 263 с.
6. Політологія. Навчально - методичний комплекс : Затв. МОНУ як підручник для студ. ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – 2-ге видання, перероб. і доп. – К : Центр навчальної літератури, 2005. – 704 с.

ТЕМА 3. Особливості розвитку української політичної думки

1. Політичні ідеї у Київській Русі;
2. Українська суспільно-політична думка у XVI – XVIII ст.
3. Особливості політичного життя та політичних ідей в Україні у XIX – XX ст.
4. Політико-правові погляди XX- XXIст.

Українська політологія — це нова наука і навчальна дисципліна, яка почала свій процес становлення з 90-х років XX ст.

Метою вивчення цієї теми є становлення і розвиток політичної думки в Україні, історію і етапи розвитку політичних знань, тенденції їх розвитку у XX столітті.

Основним завдання є розуміння студентами сутності, форм, закономірностей політичного життя українського суспільства, політики й політичної системи України в їх історичному розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль відіграли братства у розвитку політичних ідей в Україні?
2. Чим відрізнялись політичні погляди українських гетьманів?
3. Що ви знаєте про ліберально-демократичний рух в Україні у XIX ст

4.Револьюційно-демократичний рух в Україні та національна ідея “народовольців”.

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

- 1.Порівняйте політичні погляди
- 2.Проаналізуйте базові ідеї та принципи Конституції Пилипа Орлика та порівняйте їх із засадами сучасної української Конституції.
- 3.Які концептуальні ідеї національно-державницького напрямку української політичної думки пройшли випробовування часом?
- 4.Політична наука в Україні: етапи становлення та основні напрями наукових досліджень.

Література

1. Політологія у запитаннях і відповідях : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / За заг. ред.Левківського К.М. – Київ : Вища школа, 2003. – 263 с.
2. Політологія. Навчально - методичний комплекс : Затв. МОНУ як підручник для студ. ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – 2-ге видання, перероб. і доп. – К : Центр навчальної літератури, 2005. – 704 с.
3. Політологія. Терміни, поняття, персоналії, схеми, таблиці : Навчальний словник-довідник для студентів / За ред.Пічі В.М. – Київ : Каравелла, 2000. – 320 с.
4. Горлач, М.І. Кремень В.Г. Політологія: наука про політику (CD) : Підручник. Затв. МОНУ для студ. ВНЗ / М.І. Кремень В.Г. Горлач. – К : ЦУЛ, 2009. – 840 с.
5. Політологія: наука про політику : Підручник для вищої школи. Допущено МОНУ / За ред.Кремня В.Г., Горлача М.І. – 3-є вид., випр., допов. – Київ-Харків : Єдінорог, 2001. – 640 с.

ТЕМА 4. Влада як центральна категорія політології

1. Сутність і походження феномену влади.
2. Форми, види влади.
3. Поняття легітимності політичної влади.
4. Взаємодія політики з іншими сферами суспільного життя.
5. Політичні відносини: суттєвість та форми.

Метою вивчення теми є ознайомлення з основними категоріями - політика, влада, ресурси влади, політичні відносини, політичне життя, легітимність влади. Студенти повині вміти визначати різні підходи до розуміння змісту політики, причини її виникнення, розкривати, що важливо

для існування високого рівня політичних відносин в суспільстві, структуру політики та з'ясовувати функції політики в сучасному світі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке політика? Яке місце вона займає у житті суспільства?
2. В чому полягає сутність взаємовідношень політики з іншими сферами суспільного життя?
3. Яку роль відіграє влада у політиці?
4. Що таке засоби та ресурси влади?
5. Які ви знаєте види влади. Чим відрізняється державна та політична влада?
6. В чому сутність розподілу влади?
7. Що таке “легітимність” влади? Назвіть її типи.
8. Як виникають політичні відносини та в чому їх суть?

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Харизма та її роль у політиці.
2. Політика та її місце у житті суспільства.
3. Походження влади та її джерела.

Література

7. Практикум з політології : Рекомендовано Міністерством освіти і науки України для студентів ВНЗ / За ред.Кирилюка Ф.М. – Київ : Компютерпрес, 2003. – 622 с.
8. Бебик, В. Політологія : наука і навчальна дисципліна : Підручник / В. Бебик. – К : Каравела, 2009. – 496с.
9. Бебик, В. М. Політологія для політика і громадянина (CD) / В. М. Бебик. – К : МАУП, 2004.
- 10.Кирилюк, Ф. М. Політологія Нової доби : Посібник / Ф. М. Кирилюк. – К. : Академія, 2003. – 304 с. – (Альма-матер).
- 11.Політологія у запитаннях і відповідях : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / За заг. ред.Левківського К.М. – Київ : Вища школа, 2003. – 263 с.
- 12.Політологія. Навчально - методичний комплекс : Затв. МОНУ як підручник для студ. ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – 2-ге видання, перероб. і доп. – К : Центр навчальної літератури, 2005. – 704 с.

ТЕМА 5. ДЕРЖАВА – ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

1. Поняття політичної системи. Структура та функції політичної системи.
2. Політичні інститути. Типи політичних систем.
3. Природа, ознаки та функції держави.
4. Устрій сучасної держави. Форми державного правління. Форми державного устрою.

5. Громадянське суспільство та правова держава.

Метою вивчення теми є розгляд теорій походження держави, історію виникнення перших держав, вміння визначати хронологію цього процесу, форми правління, форми державного устрою, типи сучасних політичних систем.

Основним завданням є глибоке розуміння природи держави при вивченні причин виникнення держави, різні підходи до його з'ясування. Також, характеризуючи функції держави, потрібно вміти використовувати приклади із сучасної практики впливу держави на життя суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Що являє собою політична система суспільства?
2. Назвіть та охарактеризуйте типи сучасних політичних систем.
3. Що таке політичний інститут?
4. Які ви знаєте політичні інститути суспільства ?
5. Яку роль виконують політичні інститути у суспільстві?
6. Які ознаки має держава?
7. Чим характеризується парламентська республіка?
8. Які риси у президентській республіці?
9. Що таке конфедерація?
10. Коли виникає інститут президентства?
11. Що означає соціальна держава?
12. Чим відрізняється унітарна форма держави від федеративної?

Теми рефератів, повідомлень доповідей

1. Інститут президентства у сучасному світі
2. Українська державність: сучасні проблеми і перспективи.
3. Представницькі інститути влади.

Література

6. Практикум з політології : Рекомендовано Міністерством освіти і науки України для студентів ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – Київ : Компютерпрес, 2003. – 622 с.
7. Бебик, В. Політологія : наука і навчальна дисципліна : Підручник / В. Бебик. – К : Каравела, 2009. – 496с.
8. Бебик, В. М. Політологія для політика і громадянина (CD) / В. М. Бебик. – К : МАУП, 2004.
9. Кирилюк, Ф. М. Політологія Нової доби : Посібник / Ф. М. Кирилюк. – К. : Академія, 2003. – 304 с. – (Альма-матер).

10. Політологія у запитаннях і відповідях : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / За заг. ред. Левківського К.М. – Київ : Вища школа, 2003. – 263 с.
11. Політологія. Навчально - методичний комплекс : Затв. МОНУ як підручник для студ. ВНЗ / За ред. Кирилюка Ф.М. – 2-ге видання, перероб. і доп. – К : Центр навчальної літератури, 2005. – 704 с.

ТЕМА 5. Вибори і виборчі системи.

1. Вибори в історії людства.
2. Основні типи виборчих систем сучасності.
3. Електоральна поведінка: сутність, теоретико-методологічні підходи до її вивчення.
4. Основні типи виборчих систем сучасності.
5. Становлення виборчої системи України.

Метою вивчення теми є розуміння поняття, структури і видів політичних процесів, форм протікання політичного процесу, питання політичної модернізації, виборів та їх класифікації, знання основних функцій виборів.

Після вивчення теми студенти повинні знати принципи виборчого права, поняття виборчої системи, сучасні концепції виборчих систем, виборчу систему в Україні. Вміти розрізняти типи виборчих систем, відмінності між ними.

Питання для самоконтролю

1. Які критерії класифікації сучасних політичних партій в Україні?
2. Назвіть причини кризи традиційних політичних партій.
3. Який тип партійної системи, на Вашу думку, формується в сучасній Україні?
4. Переважно які функції, на Вашу думку, виконують сучасні політичні партії?
5. Взаємозв'язок партійних і виборчих систем.

Теми рефератів, повідомлень доповідей

1. Вибори та їх роль у політичному житті.
2. Профспілки та політичні партії: проблеми взаємодії.
3. Виборча система України.
4. Політичні партії: сутність та основні підходи до класифікації.
5. Партійні системи сучасності: сутність та класифікація.
6. Громадські організації та об'єднання: класифікація, місце та функції в політичній системі суспільства.

7. Групи інтересів та групи тиску.

Література

1. Політологія : Підручник / За ред. Бабкіної О.В., Горбатенка В.П. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К : Академія, 2006. – 568 с. – (Альма-матер).
2. Політологія : Допущено МОНУ як підручник для ВНЗ III-IV рівнів акредитації / За ред. Кирилюка Ф.М. – 2-ге видання, перероб і доп. – К : Здоров'я, 2004. – 776 с.
3. Політологія : Підручник. Затв. МОНУ / За ред. Димитрової Л.М., Кисельова С.О. – К : Знання, 2009. – 206 с. – (Вища освіта XXI століття).
4. Політологія : Підручник / За ред. Бабкіної О.В., Горбатенка В.П. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К : Академія, 2008. – 568 с. – (Альма-матер).
5. Логвина, В. Л. Політологія (CD) : Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / В. Л. Логвина. – К : ЦУЛ, 2006. – 304 с.

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТА ТА ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО

1. Сутність, типологія і функції політичної еліти.
2. Теорії еліт в політичній науці.
3. Сутність політичного лідерства, його класифікація та функції.
4. Політичне лідерство як явище: соціально-психологічний та соціально політичний аспекти.
5. Концепції політичного лідерства та його типологія.

Метою вивчення теми є знання сутності типології і функції політичної еліти, основні підходи до визначення того, що таке лідерство, пріоритетний вплив лідерів на все суспільство, організацію, групу; характеризувати теорію рис, ситуаційну теорію, психологічні концепції; розглянути авторитарне та демократичне лідерство; традиційне, харизматичне, раціонально-легальне та ін.

Студенти повинні вміти визначати, які політико-управлінські якості важливі політичній еліті, участь її у прийнятті та здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї. Коли виникли перші сучасні, класичні концепції еліт і характеризувати системи рекрутування еліт: гільдії та антрепренерську; розглянути функції еліти в сучасному політичному житті суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Що таке лідерство взагалі?
2. Що таке політичне лідерство?

3. Назвіть основні концепції політичного лідерства.
4. Типи політичного лідерства.
5. Роль політичних лідерів у сучасному суспільстві.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Теорії політичних еліт Г. Моски та В. Парето?
2. Тенденції розвитку політичної еліти?

Література

6. Брегеда, А. Ю. Основи політології : Навчальний посібник. Допущено Мін. Освіти / А. Ю. Брегеда. – Київ : КНЕУ, 1997. – 324 с.
7. Рудич, Ф. М. Політологія : Підручник для студентів ВНЗ. Затверджено МОН України / Ф. М. Рудич. – К : Либідь, 2005. – 480 с.
8. Політологія : підручник. Затв. МОНУ для студ. ВНЗ / Л. М. Герасіна, В. С. Журавський, В. Я. Зимогляд [та ін.] ; кер. авт. кол. М.І. Панов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К : Ін Юре, 2005. – 520 с. – [Кер. авт. кол. Герасіна Л.М. - на обкл. не вказ.].
9. Політологія : Підручник / За ред. Бабкіної О. В., Горбатенка В. П. – вид. 2-ге, перероб., допов. – К : ВЦ "Академія", 2001. – 528 с. – (Альма Матер).
10. Гелей, С. Д. Політологія : Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів ВНЗ / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. – 4-е вид., перероб., допов. – Львів : Світ, 2001. – 384 с.

ТЕМА 7. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ.

1. Міжнародна політика та міжнародні відносини
2. Міжнародні організації: сутність та типологія.
3. Основні етапи еволюції міжнародних відносин.
4. Міжнародна політика ХХ ст Система сучасних міжнародних відносин.
5. Зовнішня політика держави.

Міжнародні відносини – це система міждержавних взаємодій, суб'єктами яких є держави, міждержавні організації, партії приватні особи. Зовнішня політика – це діяльність держави на міжнародній арені, що регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності: державами, міждержавними організаціями.

Метою вивчення є вивчення міжнародних відносин як цілісної системи,; сутності понять: міжнародна організація, міжнародна (світова) політика і світовий політичний процес, тенденції розвитку світової політики.

еволюційні та революційні тенденції, сутність і сучасна роль міжнародних організацій у міжнародних відносинах.

Вивчаючи тему, студенти повинні вміти розкривати зміст діяльності різних міжнародних організацій, їх вплив розвиток сучасного світу, у вирішенні глобальних проблем; міжнародних відносин як цілісної системи, місце в ній політичних відносин. Сутність міжнародних відносин: основні підходи (політичний реалізм і політичний ідеалізм). Основні принципи міжнародних відносин: право і сила. Різні види міжнародних відносин. Рівні міжнародних відносин: глобальний, регіональний, субрегіональний, локальний.

Питання для самоконтролю

1. В чому суть та роль у суспільстві міжнародних відносин та зовнішньої політики?
2. В чому проявляється діалектика внутрішньої та зовнішньої політики?
3. Які глобальні проблеми суспільства ви знаєте?
4. Назвіть основні напрямки сучасної міжнародної політики.
5. Сутність геополітики: поняття, об'єкт, предмет.
6. Історичний розвиток і сучасне розуміння геополітики.
7. Основні категорії геополітики.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Глобальні і регіональні аспекти національної безпеки України.
2. Міжнародна злагода як основа соціально - політичної стабільності.

Література

11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-і роки) : Допущено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів ВНЗ. – Київ : Либідь, 2003. – 560 с.
12. Крушинський, В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980 : Реком. МОНУ. Навч. посібник для студ. ВНЗ / В. Ю. Крушинський, В. А. Манжола. – К : Либідь, 2007. – 192 с.
13. Кирилюк, Ф. М. Новітня політологія (CD) : Реком. МОНУ для студ. ВНЗ / Ф. М. Кирилюк. – К : ЦУЛ, 2009. – 564 с.
14. Основи політичної науки: Частина 4: Міжнародна політика : Курс лекцій / За ред. Кухти Б. – Львів : Кальварія, 1999. – 436 с.
15. Брегеда, А. Ю. Основи політології : Навчальний посібник. Допущено Мін. Освіти / А. Ю. Брегеда. – Київ : КНЕУ, 1997. – 324 с.

Питання для модульного контролю

Завдання 1

1. Предмет, функції та методи дослідження політології як науки.
2. Політичні теорії мислителів Стародавнього Китаю.
3. Політичні доктрини Платона та Аристотеля.
4. Політичні теорії мислителів епохи Середньовіччя.
5. Англійська політична філософія XVI-XVII ст.
6. Політичні ідеї представників епохи Просвітництва.
7. Німецька класична філософія про політику, державу.
8. Політико-правові ідеї мислителів княжої доби
9. Політична думка (XIV-XVIIст.).
10. Українська політико-правова думка козацько-гетьманської доби (XVI – XVIIIст.).
11. Політична думка України XIX-XXст.
12. Політико-правова думка України XX-XXIст.
13. Легітимність політичної влади.
14. Типи легітимності політичної влади за М.Вебером.
15. Політична система суспільства: сутність, структура, функції.
16. Типологія політичних систем сучасності.
17. Характеристика форм державного правління.
18. Глобальні проблеми сучасної цивілізації та шляхи їх вирішення.
19. Геополітика: поняття, сутність, походження.
20. Геополітичні акценти зовнішньої політики України.
21. В чому суть та роль у суспільстві міжнародних відносин та зовнішньої політики?
22. В чому проявляється діалектика внутрішньої та зовнішньої політики?
23. Які глобальні проблеми суспільства ви знаєте?
24. Назвіть основні напрямки сучасної міжнародної політики.
25. Сутність геополітики: поняття, об'єкт, предмет.
26. Історичний розвиток і сучасне розуміння геополітики.
27. Основні категорії геополітики.
28. Харизматичне лідерство.
29. Політична соціалізація, її сутність та основні теоретичні концепції (біхевіоризм, рольова теорія та ін.).
30. Політична культура: сутність та типологія. Вплив політичної культури на функціонування політичної системи суспільства.

Завдання 2

1. Характеристика форм державного.

2. Політичні партії: сутність та основні підходи до класифікації.
3. Партійні системи сучасності: сутність та класифікація.
4. Політична свідомість: сутність, структура, типи.
5. Політична соціалізація, її сутність та основні теоретичні концепції
6. Політична культура: сутність та типологія.
7. Основні типи виборчих систем сучасності.
8. Міжнародна політика та міжнародні відносини як цілісна система.
9. Механізм зовнішньої політики держав.
10. Світова політика: поняття, зміст, цілі.
11. Система міжнародних політичних відносин.
12. Поняття та основні категорії геополітики.
13. Глобальні проблеми сучасності та політичні шляхи їх вирішення.
14. Політичні режими.
15. Поняття, структура і види політичних процесів.
16. Сутність, типологія і функції політичної еліти.
17. Теорії еліт.
18. Сучасна політична еліта України, її відмінні риси та особливості формування.
19. Політичне лідерство.
20. Політична культура: природа, типи та функції.
21. Політична соціалізація, її суть та основні теоретичні концепції.
22. Особливості становлення політичної культури в Україні.
23. Політична свідомість як суспільне явище.
24. Теоретичні підходи до розуміння політичної ідеології
25. Структура політичної ідеології.
26. Поняття політичного процесу.
27. Вибори та виборчі системи.
28. Процес формування та механізм реалізації зовнішньої політики держав.
29. Міжнародне право.
30. Міжнародні організації: сутність і типологія.

Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота передбачає **написання реферату**(одна тема за вибором студента), обсягом 10-12 сторінок, структурованим за планом, з використанням наведеного списку літератури, або презентації в системі Power Point (одна тема за вибором студента)

Вимоги до реферату: обсяг – 10-12 аркушів формату А4; структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета; в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему; у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми.

Тематика рафератів
(одна тема за вибором студента)

3. Історія виникнення, предмет, функції та методи дослідження політології як науки.
4. Політична наука в Україні: етапи становлення та основні напрями наукових досліджень.
5. Політика як соціальне явище: сутність, походження, типи і види політики.
6. Взаємозв'язок політики з іншими сферами життя суспільства .
7. Політичні теорії мислителів Стародавнього Китаю (Конфуцій, Лао Цзи, Шан Ян).
8. Політичні доктрини Платона та Аристотеля: порівняльний аналіз.
9. Політичні теорії мислителів епохи Середньовіччя (Августин Блаженний, Фома Аквінський та ін.).
- 10.Н. Макіавеллі про політику, державу, владу.
- 11.Англійська політична філософія XVI—XVII ст. (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк).
- 12.Політичні ідеї представників французького Просвітництва (Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Вольтер та ін.).
- 13.Німецька класична філософія про політику, державу і право (І. Кант, Г. Гегель).
- 14.Виникнення та еволюція соціально-політичних утопій (ранній, класичний та революційно-демократичний утопічний соціалізм).
- 15.Політична теорія М. Вебера.
- 16.Основні школи і напрями розвитку сучасної політичної науки.
- 17.Політичні пам'ятки доби Київської Русі.
- 18.Конституція Пилипа Орлика.
- 19.Українська політична думка 40—80-х рр. XX ст.
- 20.Сутність та походження феномену влади. Види влади.
- 21.Легітимність політичної влади. Типи легітимності політичної влади.
- 22.Теорія розподілу влади в суспільстві.
- 23.Політична система суспільства: сутність, структура, функції.
- 24.Типологія політичних систем сучасності.
- 25.Особливості формування політичної системи.
- 26.Держава: генеза, ознаки, функції.

27. Характеристика форм державного правління (монархія та республіка).
28. Характеристика форм державного устрою (унітарна держава, федерація та конфедерація).
29. Порівняльний аналіз політичних режимів (тоталітаризм, авторитаризм, демократія).
30. Концепції правової держави та громадянського суспільства.
31. Моделі місцевого самоврядування: сутність та порівняльний аналіз (англо-американська та континентальна (французька) моделі).
32. Групи інтересів та групи тиску.
33. Теорія еліт у політичній науці.
34. Типологія політичних еліт.
35. Особливості формування політичної еліти та інституту політичного лідерства.
36. Теорії нації та націоналізму.
37. Етнонаціональна політика України. Охарактеризувати на основі досвіду Закарпатської області.
38. Політична ідеологія: сутність та основні функції.
39. Політичні конфлікти: сутність, ознаки, причини виникнення та основні функції.
40. Типологія політичних конфліктів та криз.
41. Конфліктність в українському політикумі: еволюція і сучасний стан.
42. Основні типи виборчих систем сучасності (мажоритарна, пропорційна та змішана).
43. Становлення виборчої системи України.
44. Механізм зовнішньої політики держав.
45. Міжнародні організації: сутність та типологія.
46. Основні напрями та пріоритети зовнішньої політики України.
47. Поняття геополітики, її методи і функції.
48. Основні закони та категорії геополітики.
49. Україна в сучасному геополітичному просторі.

Перелік питань що виносяться на екзамен

1. Предмет, метод та історія виникнення політології як науки.
2. Функції політології.
3. Методи політології.
4. Зміст та завдання української політології.
5. Політична думка Стародавнього світу.

6. Політична думка Середньовіччя.
7. Політична думка епохи Відродження.
8. Політична думка Нового часу (XVII – XVIII ст.)
9. Політичні теорії XX ст.
10. Політичні ідеї у прадавніх і ранньослов'янських спільнотах.
11. Політичні ідеї мислителів Київської Русі.
12. Українська політична думка в козацько-гетьманську добу.
13. Українська політична думка Нової доби.
14. Політичні концепції українських мислителів 20 ст.
15. Конституція Пилипа Орлика.
16. Політична концепція М. Костомарова.
17. Політична теорія М. Драгоманова.
18. Політичні погляди М. Грушевського та В. Винниченка.
19. Політична доктрина Д. Донцова і В. Липинського.
20. Поняття, риси та функції політичної влади.
21. Основні концепції політичної влади.
22. Легітимність політичної влади, криза легітимності та засоби її вирішення.
23. Політична система суспільства.
24. Сутність системного підходу до аналізу політичних явищ і процесів.
25. Структура і функції політичної системи.
26. Типи політичних систем і критерії та фактори їх ефективності.
27. Сутність, походження держави.
28. Функції держави.
29. Форма державного правління.
30. Форма державного устрою.
31. Концепція правової, соціальної держави.
32. Сутність, ознаки та функції політичних партій.
33. Типологія політичних партій і партійних систем.
34. Особливості розвитку партійної системи в Україні.
35. Політичний режим як категорія політології.
36. Сутність та критерії класифікації політичних режимів.
37. Авторитаризм як політичний режим.
38. Поняття та ознаки тоталітарного політичного режиму.
39. Демократичний політичний режим.
40. Сутність, типологія і функції політичної еліти.
41. Теорії еліт.
42. Сучасна політична еліта України, її відмінні риси та особливості формування.

43. Політичне лідерство.
44. Політична культура: природа, типи та функції.
45. Політична соціалізація, її суть та основні теоретичні концепції.
46. Особливості становлення політичної культури в Україні.
47. Політична свідомість як суспільне явище.
48. Теоретичні підходи до розуміння політичної ідеології
49. Структура політичної ідеології.
50. Поняття політичного процесу.
51. Вибори та виборчі системи.
52. Процес формування та механізм реалізації зовнішньої політики держав.
53. Міжнародне право.
54. Міжнародні організації: сутність і типологія.
55. Глобальні проблеми сучасної цивілізації та шляхи їх вирішення.
56. Міжнародний тероризм.
57. Геополітика: поняття, сутність, походження.
58. Геополітичні акценти зовнішньої політики України.

Критерії оцінювання

знань студентів

«відмінно» отримують студенти, які вільно володіють навчальним матеріалом, на підставі вивченої основної та додаткової літератури проявляють творчий підхід до виконання завдань.

«добре» отримують студенти, які на підставі вивченої основної та додаткової літератури, проявляють творчий підхід до виконання завдань, але допускають незначні помилки.

«задовільно» отримують студенти, які не виконали в повному обсязі завдання, не мають достатніх знань допускаються помилок.

«незадовільно» отримують студенти, які володіють матеріалом частково, не вміють робити висновки, не опрацьовують додаткову додаткову літературу, виявляють незнання сутності питань..

Критерії оцінювання реферату:

«відмінно» – реферат написано самостійно, формальні вимоги до реферату виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для написання реферату студент використав не тільки базову, але і додаткову літературу;

«добре» – реферат написано самостійно, всі вимоги до реферату виконані, проблема розкрита; наявні граматичні помилки;

«задовільно» – реферат написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне;

«незадовільно» –вимог не дотримано, проблему не розкрито.

Критерії оцінювання модульного контролю

Письмова контрольна робота оцінюється за чотирибальною шкалою

Варіант модульної контрольної роботи визначається згідно списку студентів групи

«відмінно» – студент повно і всебічно розкриває питання контрольної роботи, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити;

«добре» – загалом рівень знань студентів відповідає викладеному вище, але мають місце деякі упущення при виконанні завдань, обґрунтування неточні, не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами;

«задовільно» – студент розкрив питання в загальних рисах, розуміє їх суть, намагається робити висновки, але при цьому припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно і не самостійно;

«незадовільно» – студент не в змозі дати відповідь на жодне із запитань або відповідь неправильна, студент не розуміє суті питання, не може зробити висновки.

**Розподіл вагових коефіцієнтів
Оцінювання навчальної дисципліни**

Інтервальна шкала	Оцінка в балах за шкалою ЄКТС	Оцінка ЄКТС	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою
				для екзамену
4,51-5,00	90 – 100	A	Високий (творчий)	відмінно
4,01-4,50	82-89	B	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре
3,51-4,00	75-81	C		
3,16-3,50	69-74	D	Середній (репродуктивний)	задовільно
2,51-3,15	60-68	E		
1,51-2,50	35-59	FX	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно з можливістю повторного складання
0,00-1,50	0-34	F		незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
Аудиторна робота (поточний контроль)				Екзамен
Сем.зан., інд.заняття		Контрольний захід		
середнєарифметичне оцінок за національною шкалою		оцінка за національною шкалою		оцінка за національною шкалою.
$k_1=0,4$		$k_2=0,2$		$k_3=0,4$

Навчально-методичне видання

«Політологія»

Методичні рекомендації для семінарських занять

Укладач Г.Ф. Ільтьо

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>